

KASTAMONU'DA DİNİ BAYRAMLARI KUTLAMA GELENEKLERİ VE BU GELENEKLERİN İNSAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Arş. Gör. Gülşah YÜKSEL*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Kastamonu ilinde yaşayan halkın dini bayramları kutlama gelenekleri ve bu geleneklerin insan ilişkileri üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu araştırmada son yıllarda sosyal bilimlerde yaygınlaşan nitel araştırma yaklaşımının yöntemlerinden biri olan “özel durum çalışması” kullanılmıştır. Araştırmaya Kastamonu ili Merkez, Daday, Devrekâni, Taşköprü ve Tosya ilçelerinde yaşayan 20 kişi katılmıştır. Katılımcılar her ilçeden dört kişi olmak üzere 10'u erkek, 10'u kadındır. Katılımcılardan, “yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formu” ile bilgi toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, katılımcıların bayramları (hasret giderme, örf-adet, özel gün, insanların kaynaşması, küskünlerin barışması, mistik günler, ziyaret ve tatil) farklı kategorilerde tanımladıkları, dini bayram geleneklerini; bayram gezmesi, ziyarat, divan yemeği, ikram, bayram namazından sonra bayramlaşma, şeker toplama, mevlit okutma ve türbe ziyareti olarak belirttikleri, bayramların sosyal yaşama, insan ilişkilerine ve aile içi ilişkilere olumlu katkı yaptığını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların büyük bir kısmı Kastamonu'da dini bayram geleneklerinin sürdürüldüğü yönünde görüş belirtmişlerdir.

ANAHTAR KELİMELELER

Kastamonu, Dini Bayram, Gelenek

*Bozok Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halkbilimi Araştırma Görevlisi, Yozgat, gulsah.yuksel@bozok.edu.tr

TRADITIONS OF CELEBRATING RELIGIOUS FESTIVALS IN KASTAMONU AND THE IMPACTS OF THESE TRADITIONS ON HUMAN INTERACTIONS

This study mainly dealt with the traditions people hold while celebrating religious festivals in Kastamonu and how these traditions influence human relationships. It used “case study” method, which has widely been employed in qualitative research in social sciences. The participants of the study were twenty people from the city center, Daday, Devrekâni, Taşköprü and Tosya. Of the participants, 10 were women and 10 were men, four participants from each province. Data were collected via “semi-structured interviews”. The findings revealed that the participants classified religious festivals in such various categories as meeting with relatives, customs and traditions, special days, joining together, reconciliation, mystic days, visits and holidays. The findings also showed that people defined festival visits, ziyarat, safa diner, treat, exchange of greetings after festival worshipping, offering candy, mevlit, and visiting graveyards and tombs as festival customs and traditions. The participants all agreed that these customs and traditions exert some very positive impacts on human interactions. Then study also found that people in Kastamonu and its vicinity still hold tight on these customs and traditions.

KEY WORDS

Kastamonu, Religious Festivals, Traditions.

Giriş

Bayram kavramı ilk defa Kaşgarlı Mahmud’un XI. yüzyılda yazdığı “Divan”da görülür. Kaşgarlı, kelimenin aslının “bedrem” olduğunu, bu kelimeyi Oğuzların “beyrem” şekline çevirdiklerini belirtir. Kaşgarlı Mahmud’a göre bayram “eğlenme, gülme ve sevinme günüdür” (Artun, 2011:1). Kelimenin günümüzdeki Türk topluluklarında da çoğunlukla “bayram” biçiminde kullandığı görülmektedir. Kazak Türkçesinde “meyram”, Kırgız Türkçesinde “maryam” olarak telaffuz edilen kelime, Azeri, Başkurt, Özbek, Tatar, Türkmen ve Uygur Türkleri arasında da “bayram” biçiminde kullanılmaktadır (Düzgün 2006:1).

Tarihi kayıtlara göre, Türklerin Hunlardan beri bayram ve festival türünde birçok tören ve faaliyetleri vardır. Hunlar ilkbaharda “Lung-cıng” isimli yerde topluca bayram yapmaktaydılar. Bu bayramda hem inançla ilgili adetler yerine getirilmekte hem de çeşitli müsabakalar düzenlenmekteydi. Dini adet olarak “Gök Tanrı” ve kutsal sayılan “Yer” için at

kurban edilmekteydi (De Groot, 1921'den Aktaran; Koca, 2002:51). Bu ritüel den sonra müsabaka ve eğlencelere geçilmekte, bayramın bu bölümünde Hun Türklerinin en çok sevdikleri müsabaka olan at yarışları yapılmaktaydı (Eberhard, 1942'den Aktaran; Koca, 2002:51).

Bu anlamdaki bayram ve festivallere Göktürklerde de rastlanmaktadır. Göktürkler, her yıl belli bir zamanda “Ecdat Mağarası”nda atalarına kurban kesiyorlardı. Göktürkler de Hunlarda olduğu beşinci ayın ikinci yarısında “Gök Tanrı” ve “Kutsal Yer ve Su” için kurban kesmekle başlıyorlardı. Kurban kesiminden sonra topluca eğlenceye geçilmekte, özellikle kızlar ayak topu (tepük) oynamaktaydı. Kımızlar içilip şarkılar söylenmekteydi (Eberhard, 1942; Liu Mau-tsai, 1958'den Aktaran; Koca, 2002:51).

Hun ve Göktürk geleneklerinde de görüldüğü gibi Türkler, bayram ve festivallere önem veren, bu günlerin ruhuna ve havasına uygun eylemlerde bulunmuşlardır. Türkler, bayram ve festivallerde giyimlerine, bayram yerlerinin süslenmesine önem vermişlerdir. Ayrıca bayram süslemeleri, yarışmaya sokulan hayvanlar için de yapılmıştır. Hayvanlar çeşitli boyalar, kınalar, boncuklar, nazarlıklar, türlü renklerde, desenlerde kumaşlarla süslenmiştir (Artun, 2011:1).

Türklerin İslamiyet'ten önce Orta Asya'da kendilerine özgü bir yaşam biçimleri ve inançları olduğu gibi, kendilerine özgü bayramları ve festivalleri de olmuştur. Bu bayram ve festivallerin temeli, inançla ilgili davranışlara ve topluca yapılan eğlencelere dayanır (Koca, 2002:52).

İslamiyet'e geçiş ile birlikte İslamiyet öncesine ait inanç ve davranışlarını tamamen terk etmeyen Türkler, bu yeni yaşam biçimini, bayramlara ve kutlamalara da katabilmiştir. Dinî bayramlarda (Ramazan ve Kurban Bayramı) gerçekleştirilen çoğu gelenek; eski Türk inanç sistemi ve yaşam tarzı ile İslam dininin bütünleştiği bir noktada karşımıza çıkmaktadır (Oğuz, Kösemek ve Yıldız 2010:12).

Dinî bayramların en önemli ortak noktası, “toplanma” ve “eğlenme” özelliğidir. Eğlence; Bu folklorun dört temel işlevinden biri olarak gelenekleri oluşturan, şekillendiren ve değiştiren özelliklere sahiptir. Dinî bayramlarda gerçekleştiren geleneklerin de temel çıkış noktası eğlenmektir (Özdemir, 2005:12).

Günümüzde dinî bayramlarda devam eden kutlama, bayramlaşma, ziyaret, anma ve oyun kavramlarının hepsi eğlence içeriklidir. Bu bayramlarda gerçekleştirilen eğlenceler o

kadar etkilidir ki kimi yörelerde dinî bayramların ismi gerçekleştirilen kutlama ile birlikte anılmaktadır. Bu durumun en genel örneği, Ramazan Bayramı'nın Şeker Bayramı olarak adlandırılmasıdır. Bu bayramda çocukların hep birlikte ev ev gezerek şeker toplaması, gelen misafirlere şeker ve tatlı ikram edilmesi gibi gelenekler bayramın ikinci ismi hâline gelmiştir (Erdoğan,1991:33).

Türkiye’de dinî bayramların bir hazırlık süreci vardır. Bayramdan önce evin içi genel bir temizliğe tabi tutulur. Buna “bayram temizliği” adı verilir. Bayramlık elbiseler alınır. Yemekler ve tatlılar hazırlanır. Özellikle arife günü hamama gidilir veya evde yıkanılır, temizlenilir. Bazı yörelerde buna “bayram suyuna girmek” denilir. Yine bazı yörelerde bu güne has olmak üzere arife suyu ile yıkanmanın bereket ve sağlık getireceğine inanılır. Bayram sabahı erkenden kalkılır. Tek veya iki katlı köy ve kasaba evlerinin ön kısımları, bahçe ve civarı temizlenir, çöplerden arındırılır. Bayram namazından önce tatlı yenilmesi de gelenekler arasında yer alır (Boratav,1999:206; Düzgün 2006:2).

Köyden kente göç sürecinde kentlere gelenler ve köylerde yakın akrabaları olanlar dinî bayramları fırsat bilerek köylerini, anne-babalarını ve akrabalarını ziyaret ederler. Şehirden gelenlerle köylerin havası değişmekte, eğlence ortamı daha da güçlenmektedir. Köy meydanlarına kurulan salıncaklar, yapılan geleneksel yemekler, giyilen yöresel giysiler, günümüzde yok olmaya başlayan köy hayatının bir anda canlanmasını sağlamaktadır (Düzgün 2006:2). Böylelikle dinî bayramlar sayesinde toplumsal dayanışma, sosyalleşme sağlanmakta, dingin bir şekilde devam eden hayat canlanmaktadır.

Anadolu köy ve kasabalarında bazı varlıklı ailelerin kahvaltı yerine yemek hazırladıkları ve *bayram yemeği* adı altında kalabalık bir gruptan oluşan davetli topluluğuna yemek verdikleri görülür. Bazen de mahalleli veya köylü evlerinde hazırladıkları yemekleri köy odaları veya cami avlularına getirerek birlikte yemek yerler ve bayramlaşırlar. Bu gelenekler Anadolu’nun farklı yerlerinde farklı isim almaktadır. Kastamonu da ‘divan yemeği’, ‘konak çıkarma’, ‘mektepe yanı toplantısı’ gibi isimlerle gelenekler yerine getirilir. Bundan sonra eş-dost, konu-komşu ve akraba ziyaretleri başlar. Bu ziyaretler sırasında karşılıklı tebrikleşmeler olur. Küçükler, büyüklerin ellerini öperler. Onlar da “el öpenleriniz çok olsun” “daima bu günlere gelesiniz” gibi dualar eder, para ya da küçük hediyeler verirler. Çok yaşlılar ve yakın geçmişte yakınlarını kaybedenler evlerinden çıkmazlar. Akraba, komşu

ve tanıdıklar, onları ziyaret ederler. Bayram günü oruç tutulmaz, çalışılmaz, resmî yerler kapalıdır (Zat,2007).

Gurbetteki Kastamonuluların önemli bir bölümü, Ramazan ve Kurban Bayramlarında veya en azından birinde memleketlerine gelip yaşayan akrabalarıyla komşularıyla bayramı birlikte geçirmektedirler (Tan, 2007:163). Büyük şehir hayatına alışmış bu gurbetçiler bazı geleneklerin de değişmesine sebep olmaktadır. Bu değişikliklerin çoğu bayramların sosyal yönünü güçlendirici yöndedir.

Dini bayramlarda başka memlekette çalışan ve ikamet eden insanlar nerede olurlarsa olsunlar Arife günü (bayramdan bir gün önce) mutlaka baba ocağı olan memleketlerine gelmeye çalışırlar. Arife günü mezarlıklar ziyaret edilir, buna ‘ziyaret’ anlamına gelen ‘ziyarat’denir. İnsanlar atalarının mezarlarını ziyaret eder ve dua ederler, Kur’an okunur. Her aile gelirken simit, üzüm, leblebi, köy ekmeği gibi yiyecekler getirirler. Yapılan dualardan sonra getirilen yiyecekler karıştırılıp dağıtılır. Dua bitince simit ve diğer yiyecekler o görevi üstlenen kişi tarafından beline bağladığı bir ön bezine doldurulur ve çoluk çocuk herkese eşit miktarda dağıtılır (Zat, 2007).

Kastamonu’nun ilçe ve köylerinde dini bayramları kutlama gelenekleri konusunda yapılan derleme çalışmalarına bakıldığında, bazı gelenekler farklı ilçe ya da köylerde farklı isimlerle anılmaktadır. Örneğin bayram yemeği geleneği “divan yemeği”, “konak çıkarma”, “bayram çıkarma” ve “mektepe yanı toplantısı” adları ile anılmaktadır. Alan yazında Kastamonu’da yaşanan dini bayram geleneklerini derleme çalışmalarından bazıları şöyledir:

Bayram Çıkarma geleneği, Kastamonu’nun Taşköprü İlçesinin Kızılcaören Köyü’nde yaşatılan bir bayram geleneğidir. Kaynak kişinin söylediğine göre, Kızılcaören köyü, Ramazan ve Kurban bayramlarında çevre köylerden gelen misafirler ile dolar. Bayram namazından çıkan cemaat cami avlusunda halka olur ve herkes birbiriyle bayramlaşır. Çevre köylerden bayram namazına gelenleri, Kızılcaören köylüleri ikişer, üçer kişilik gruplarla kendi evlerine götürürler. Çevre köyden gelen insanlarla birlikte kahvaltı yaparlar, yer içerler. Öğle namazına gidilirken, evde kadınların hazırlamış olduğu yemekler cami avlusuna götürülür. Bu yemekler arasında en yaygın olan kavurmadır. Yemekleri erkekler, kapacak, çatal kaşık da yanlarına alarak götürür. Caminin avlusu geniş ve çimenlidir. Bütün köylü o avluya toplanır, çevre köylerden gelen misafirlerle birlikte yemekler yenir, salıncaklar, çingirşaklar (tahterevalli)

kurulur, eğlenilip hoşça vakit geçirilir. Daha sonra misafirler kendi köylerine gider ve köy halkı da evlerine dağılır (Oğuz,Kösemeç, Yıldız,2010:26).

Ziyarat (Ziyaret) Geleneği, Kastamonu'nun İhsangazi İlçesi'nin Çiçekpınar Köyünün Ramazan ve Kurban bayramını karşılama uygulamasıdır. Ramazan ve Kurban bayramlarının arife günü ikindi namazında köyün bütün erkeklerini camide toplanır. Namazdan çıkan erkekler topluca köyün mezarlığına giderler. Öncelikle mezarlıkta bulunan Fakir Dede Türbesine uğranılır ve türbede dualar edilir daha sonra herkes kendi akraba ve tanıdığıın mezarını ziyaret eder. Evlerde yemek yapmakla meşgul olan kadınlar mezarlığa gelmezler. Mezarlıkta dualarını eden köylüler evlerine dağılırlar. Akşam köy odasında toplanırlar. Kadınların hazırladıkları yemekleri köy odasına getiren köylüler akşam namazını köy odasında kıldıktan sonra yemeğe başlarlar. Genelde her evden bir kişi yemeğe katılır ve o kişi de evin büyüğüdür. Yemekten sonra sohbet edip daha sonra evlerine dağılırlar. Köyde üç mahalle vardır ve bayramın birinci günü öğleden önce, öğleden sonra ve ikinci günü olmak üzere yemekli bayramlaşma uygulamasını mahallelere taksim etmişlerdir (Oğuz,Kösemeç, Yıldız,2010:76).

Kastamonu'nun Devrekâni ilçesinde bayram öncesinde temizlik başta olmak üzere bayram hazırlıkları yapılır. Mümkün olduğu kadar yeni elbise ve giysiler alınır, börekler yapılır.Arife günü akşamı ailenin bütün fertlerinin evde olması istenir.Aynı gün mezarlıklar ziyaret edilir. Bayram sabahı erkenden kalkılır ve erkekler namaza gönderilir. Bayram namazından sonra cami içinde veya dışarıda bayramlaşma yapılır. Bu genellikle büyükten küçüğe doğru bir sıralanma şeklindedir. Bayramlaşmadan sonra yapılan dua ile herkes evine dağılır. Evdeki bayramlaşmadan sonra kahvaltı yapılır. Daha sonra bazı köylerimizde köy konaklarında veya camilerde toplu yemekler verilir. Bazı yerlerde de komşu ve akrabalar birbirlerini ziyaret ederek bayramlaşırlar. Bu ziyaretler sırasında karşılıklı sofralar kurulur ve sohbetler yapılır. İkinci ve üçüncü günlerde de diğer hısım ve akrabalar ziyaret edilir (<http://www.devrekani.com/kulturel/kulturel.php>).

Araç'ta bayram günü herkes kendi atasının mezarının başına gider. Kadınlar gitmez. Mezara gidenler helva, ekmek, hamurlu ekmek (bazlama), yufka götürürler. Mezara gelenler yiyecekleri hep birlikte karıştırırlar. Erkek ve kız çocukları ayrı ayrı iki grup olurlar. Yiyecekler büyük küçük herkese dağıtılır.

Ölmüşlerin ruhuna dua okunur ve dönülür. Yine Araç'ta üç köy halkı "Tellikoz" türbesinde bayramın herhangi bir gününde bir araya gelirler. Kararlaştırılan köyün halkı yemek verir. Bayramlaşılır ve eve dönülür (<http://kasyoder.net>).

Kastamonu, Türkler tarafından alındıktan sonra hiçbir düşman işgaline uğramadan günümüze kadar tarihsel dokusunu ve kültürel değerlerini koruyarak Türk kültürünü geçmişten geleceğe taşıyan en önemli merkezlerden biridir (Yüksel, 2010:2). Bu açıdan Kastamonu gelenekleri, örf-adetleri, el sanatları, halk oyunları, yaşam tarzı ve insan ilişkileri açısından Türk kültürünü en iyi yansıtan şehirlerden biridir. Kastamonu halk kültürü ürünleri, Türklerin kendi kültürüyle yabancılaşmasını önleyerek, Türk kültürünün korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevi ve yeri vardır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Kastamonu ilinde yaşayan halkın dini bayramları kutlama gelenekleri ve bu geleneklerin insan ilişkileri üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu çalışmada katılımcıların (kaynak kişilerin) Kastamonu'da yaşanan dini bayram gelenekleri, bu geleneklerin günümüzde sosyal yaşam ve insan ilişkileri üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada son yıllarda sosyal bilimlerde yaygınlaşan nitel araştırma yaklaşımının yöntemlerinden biri olan "özel durum çalışması" kullanılmıştır. Bu yöntemin seçilmesinin temel nedeni katılımcıların uygun düşünce ve algılarının detaylı bir şekilde ortaya çıkarılmaya çalışılmasıdır. Nitel çalışmalar kişilerin görüşlerinin derinlemesine incelenmesi, gerektiğinde kullanılacak en uygun yaklaşım olarak görülmektedir (Bogdan ve Biklen, 1992; Cohen ve Manion, 1994). Bu tip araştırmalarda tanımlayıcı ve açıklayıcı araştırma sorularına cevap aranmaktadır (Maykut ve Morehouse, 1994). Bu çalışmada Kastamonu ilinde yaşanan dini bayram gelenekleri, bu geleneklerin günümüzde sosyal yaşam ve insan ilişkileri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla "yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formu" kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmaya Kastamonu ili Merkez, Daday, Devrakani, Taşköprü ve Tosya ilçelerinde yaşayan 20 kişi katılmıştır. Katılımcılar her ilçeden dört kişi olmak üzere 10'u erkek, 10'u kadındır. Katılımcı bireylere ait ön bilgilerle ilgili tablo aşağıda verilmektedir:

Tablo 1. Katılımcılarla İlgili Ön Bilgiler

Kaynak Kişiler	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Cinsiyet	Yaşadığı İlçe
K1	45	Üniversite	Öğretmen	E	Merkez
K2	59	Ortaokul	Nakliyecisi	E	Merkez
K3	43	Üniversite	Öğretmen	E	Merkez
K4	47	Lise	Memur	E	Daday
K5	52	Ortaokul	Emekli	E	Daday
K6	52	İlkokul	Esnaf	E	Tosya
K7	53	İlkokul	Çiftçi	E	Tosya
K8	42	Üniversite	Öğretmen	E	Devrekani
K9	43	Ortaokul	Esnaf	E	Taşköprü
K10	54	İlkokul	İşçi	E	Taşköprü
K11	56	İlkokul	Ev Hanımı	K	Daday
K12	53	İlkokul	Ev Hanımı	K	Taşköprü
K13	48	İlkokul	Ev Hanımı	K	Tosya
K14	52	Lise	Memur	K	Taşköprü
K15	56	İlkokul	Ev Hanımı	K	Devrekani
K16	40	Üniversite	Öğretmen	K	Merkez
K17	60	İlkokul	Ev Hanımı	K	Devrekani
K18	69	İlkokul	Ev Hanımı	K	Daday
K19	61	İlkokul	Ev Hanımı	K	Tosya
K20	68	İlkokul	Emekli	K	Devrekani

Katılımcıların cinsiyetleri, meslekleri, yaşadıkları yer ve eğitim düzeylerinin farklılığı, geleneklerle ilgili görüşlerin geniş yelpazeden seçilmesini sağlamıştır. Katılımcıların bu özellikleri, görüşlerin analizi açısından da araştırma için önemlidir. Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların eğitim düzeyleri; İlkokul (11), orta okul (3), lise (2) ve üniversite (4). Meslek grubu; ev hanımı (7), öğretmen (4), memur (2), esnaf (2), emekli (2), işçi (1), nakliyecisi (1) ve çiftçi (1). İlçeler; Merkez (4), Daday (4), Devrakani (4), Taşköprü (4) ve Tosya (4). Cinsiyet olarak da erkek (10) ve kadın (10) şeklindedir.

Araştırmanın Veri Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen veriler ses kayıt cihazıyla kaydedilerek kâğıt üzerine dökülmüştür. Veri analizi sürecinde nitel araştırma metotlarında sıkça başvurulan “sürekli karşılaştırmalı analiz” kullanılmıştır (Ekiz, 2003:137). Bu işlem sürecinde, temellendirilmiş kuram yaklaşımı çerçevesinde, elde edilen veriler incelenerek ve sürekli karşılaştırmalar yapılarak benzer veriler sınıflandırılıp kategoriler elde edilmiştir. Elde edilen bu kategoriler tablolar halinde sunulmuş ve tablolardaki veriler, araştırmaya katılan kaynak kişilerle görüşmelerde kaydedilen konuşma metinleri ile desteklenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular dört kategoride sunulmuştur. Bu kategoriler; kaynak kişilerin “dini bayram” tanımları, Kastamonu’da dini bayram kutlama gelenekleri, dini bayramların sosyal yaşama ve ikili ilişkilere etkisi, aile içi ilişkilere ve sosyal faaliyetlere etkisini incelemeye yöneliktir.

Bayram Tanımı Hakkındaki Görüşler

Çalışmanın araştırma soruları doğrultusunda öncelikli olarak araştırmaya katılan kaynak kişilerin dini bayram tanımını kendi cümleleri ile yapmaları için görüşleri sorulmuştur. Kaynak kişilerin tanımlarında sıkça kullandıkları ifadelerden yola çıkarak oluşturulan aşağıdaki Tablo 2’de katılımcıların bayram tanımına ilişkin görüşlerini özetlemektedir.

Tablo 2. Kaynak Kişilerin Bayram Hakkındaki Görüşleri

Katılımcılar	Örf-adet	Hasret giderme	Özel gün	İnsanların	Küskünlerin barışması	Mistik günler	İbadet	Ziyaret	Tatil
K1			√		√				√
K2	√	√		√	√		√		
K3	√			√	√			√	√
K4	√			√	√	√		√	
K5	√				√	√			
K6			√	√	√	√		√	
K7	√	√	√		√		√	√	
K8		√		√				√	
K9	√			√	√		√		
K10		√			√		√	√	
K11				√	√	√		√	
K12		√	√	√		√		√	√
K13	√	√			√			√	
K14		√		√	√		√	√	
K15		√			√	√	√	√	
K16	√		√	√			√	√	
K17		√			√			√	
K18		√			√	√		√	
K19	√	√			√		√	√	
K20		√		√	√			√	

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan kaynak kişiler dini bayramları daha çok küskünlerin barışması (17), ziyaret (16), insanların kaynaşması (11) ve örf-adet (9) olarak tanımlamışlardır. Bunların dışında dini bayramı tanımlarken onun hasret giderme, özel gün, mistik günler, ibadet, ziyaret ve tatil boyutlarına dikkat çekmişlerdir. Bu konuda kaynak kişilerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

K3: “Bu bayramlar insanların ruhlarını yumuşatır, kırgınları ortadan kaldırarak insanları birbirine yakınlaştırır. Küskünlerin, kavgalıların barışması bayramın nimetlerindedir.”

K9: “Bu bayramlar bizlere örfümüzü, töremizi hatırlatır. Bizim örfümüz, insanların birbiri ile iyi ilişkiler kurması, birbirlerini sevmesi, kucaklamasıdır.”

K19: “Bayramda yıl boyunca görmediğimiz akrabalarımız kızlarımız falan gelir. Hep beraber oluruz. Başka zaman gelinip gidilemiyor artık eskisi gibi değil hayat koşulları zor.”

K7: “Dini bayramlarımızın birlik beraberlik sağlaması açısından büyük önemi var. Kardeşlik duygusunu aile bağlarını güçlendirir. Bilhassa bizim zamanımızda çocukluk dönemlerinde bütün evleri sırayla gezer, ellerini öperdik. Bayramlar birleştirici ve bağlayıcıydı.”

Görüldüğü gibi dini bayramların daha çok insanlar kucaklaşmasını, dargınlıkların ortadan kaldırılmasını, yakınların birbirine kavuşmasını sağlayan günler olarak tanımlanmaktadır. Bunun sebebi, gerek din adamlarının gerekse kanaat önderlerinin bayramlarda kırgın olmanın, kırgınlığı devam ettirmenin dinsel öğretilerimize ve örf-adetlerimize uygun olmadığı yönündeki telkinleri sonucu insanların bayramlarda barışma ve kırgınlıkları gidermeleri bu görüşlerini etkilemektedir. Ayrıca bu özel günlerde insanların “bayramlaşma” ritüeli ile birbirleriyle temas kurmaları, selamlaşmaları, sohbet etmeleri bir kaynaşmayı, yakınlaşmayı sağladığını düşünebiliriz. Katılımcıların bayramı tatil olarak adlandırmalarının nedeni olarak, Türkiye’de hükümetlerin bayramlarda resmi tatil günlerini çeşitli sebeplerden dolayı (haftanın birleştirilmesi, iç turizm v.s.) uzatmaları sonucu tatil ihtiyaçlarını gidermenin uygun bir zamanı olarak görmelerinden kaynaklandığını söylenebilir. Bayramların örf-adet olarak tanımlayan katılımcılar ise şehirleşme ve teknolojinin gelişmesi ile değişen yaşam koşulları ve ihtiyaçlar bireyleri etkilemektedir. Bu açıdan bireylerin geçmişe özlem ve hasretlerini bayram günlerinde giderme ya da hatırlamalarını sağladığı düşünülebilir. Bu gerekçelerle bayramı bu olumlu ve güzel duygularla ifade ettikleri söylenebilir.

Kastamonu’da Dini Bayram Gelenekleri

Araştırma kapsamında, kaynak kişilere yaşadıkları yörede günümüzde dini bayramlarda ne tür yaşantılar, gelenekler, örf ve adetler olduğu sorulmuştur. Kaynak kişilerin görüşleri tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3. Kastamonu’da Dini Bayram Gelenekleri

Katılımcılar	Bayram gezmesi	Ziyaret	Divan yemeği (konak çıkarma)	İkram	Namazdan sonra bayramlaşma	Şeker toplama	Mevlit okutma	Türbe ziyareti
K1	√		√		√	√		
K2	√	√		√			√	
K3	√		√		√			
K4	√	√	√		√			
K5	√		√		√	√		
K6		√		√	√	√		
K7	√		√		√			
K8	√		√		√			
K9		√		√	√	√		
K10		√	√		√	√		
K11		√	√		√			
K12	√	√	√					
K13	√	√		√	√	√		
K14	√	√	√		√			√
K15	√		√		√	√		
K16	√	√	√			√		
K17	√	√		√	√	√		
K18		√	√					
K19		√	√		√	√		
K20		√	√	√	√			

Yukarıdaki tabloda da görülebileceği gibi kaynak kişiler yaşadıkları yörelerdeki dini bayram geleneklerini bayram gezmesi (13), ziyaret (14), konak çıkarma (15), ikram (6), bayram namazından sonra toplu bayramlaşma (16), şeker toplama (10), mevlit okutma (1) ve türbe ziyareti (1) olarak belirtmişlerdir.

K2 ziyaret kavramını şöyle açıklamaktadır:

K2: “Öğleden sonra köy mezarlığı ziyaret edilir. Orda Yasin, Tebareke okunur, dua edilir. Buna ziyaret denir. Ziyaretten geliyor. Duadan sonra üzüm, leblebi, şeker, simit dağıtılıyor.

Çocuklar oraya gelip onları alıp seviniyorlar. Bayram coşkusunu yaşıyorlar. Toplu halde bayram namazları kılınır. Öğle vakti sırayla bir komşuda yemek verilir. Ziyaretler, ikramlar devam eder. Kastamonu merkez köylerinde bayram günü mevlit okutulur gülsuyu, şeker ikram edilir. Bazı köylerde divan yemeği yeniyor, civar köyler toplanıyor.”

Kastamonu’ya ait geleneklerden biride “konak çıkarma” olarak ifade edilmiştir. Bu konuda K1 konak çıkarmayı şöyle açıklamıştır:

K1: “Bayramlarda erkekler namazdan sonra bayramlaşırlar. Sonra bir eve yemek yemeğe giderler. Ramazanda bir evde toplanırlar yemek verirler. Kurbanda başka bir evde. Bütün komşuları böyle sırayla her bayramda gezerler. Konak çıkarma denir buna Kadınlar bayram gezmesi yapar. Önce yaşlıların hastaların evine gidilir. Çocuklar da ev ev gezer şeker toplar, büyüklerin ellerini öper. Arife günü mezarlıklarda toplanırız. Mezarların başında Kur’an okuruz. Leblebi, üzüm, simit, ekmek dağıtılır orda.”

Bunun dışında Tablo 3’te vurgulanan diğer geleneklerle ilgili katılımcıların görüşlerinden bazıları şöyledir:

K9: “Yöresel yemekler hazırlanır bayramlarda annemler babaannemler şeyler hazırlardı eskiden. Etili ekmek, banduma yaparlar misafir davet ederlerdi. Her gelen misafir için mutlaka sofraya kurulur; çay, kahve ikram edilirdi”

K7: “Bayram namazı kılındıktan sonra köyün odasında toplanırız. Her aile bayram yemeği yapıp getirir. Orda beraber yemek yenir. Ondan sonra bayram gezmesi başlar büyükler ziyaret edilir. Köylerde yeni gelinler bayramın birinci günü kendi evine gönderilir. Annesinin babasının elini öpmeye. Eğer nişanlıysa kurban bayramında erkek tarafı kız tarafına koç gönderir. Ayriyeten bohçalarla hediyeler gönderilir.”

K20: “Bayramlardan önce bayram temizliği yapılır. Bizim orda gelen misafirlere yöresel yiyecekler yapılır. Mesela banduma, etli ekmek, baklavalar meşhurdur. Ziyarete gelen misafirlere bunlar ikram edilir. Uzaktan gelen misafirlere mutlaka sofraya kurulur.”

Kaynak kişilerin Kastamonu ilinin farklı ilçelerinden olmalarına karşın ifade ettikleri geleneklerin büyük bir oranda benzer oldukları sadece bu gelenekleri yerine getirirken bazı ritüel farklılıklarının olduğu görülmektedir. Örneğin Tosya ilçesinde arife günü yapılan mezarlık ziyaretlerinde yiyecek dağıtılmazken diğer ilçelerde simit, leblebi, üzüm gibi yiyeceklerin dağıtıldığı görülmüştür. Ya da Kastamonu Merkez’ de arife günü yapılan ziyat Devrekâni ilçesinde bayramın birinci günü yapılmaktadır. Ayrıca bazı geleneklerin ritüelleri aynı olduğu halde farklı ilçe ya da köylerde farklı isimlerle ifade edilmişlerdir. Bayram yemeği geleneği, ilçelerin adları ile uyumlu olarak “konak çıkarma”, “divan yemeği”, “bayram çıkarma” ve “mektepe yani toplantısı” (Daday’da “konak çıkarma”, Devrekâni’de “divan yemeği”) şeklinde ifade edilmektedir (Zat, 2007). Katılımcıların belirttiği bu gelenekler, Kastamonu yöresinde yapılan dini bayram gelenekleri konusunda yapılan derleme çalışmalarının sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir (Tan, 2007; Oğuz, Kösemek ve Yıldız, 2010).

Katılımcıların olarak ifade ettikleri “bayram namazından sonra bayramlaşma”, “şeker toplama”, “bayram gezmesi”, “ziyarat”, “ikram” gibi bayram gelenekleri Anadolu’nun farklı yerlerinde benzer şekilde yaşandığını ve farklı isimlerle anıldığı söylenebilir. Örneğin Ramazan Bayramına günümüzde daha çok “Şeker Bayramı” denildiği görülmektedir. Bu açıdan bu geleneklerin Türk kültürü ile İslamiyet’in getirdiği uygulamaların kaynaşması sonucu Türklerin yaşam tarzlarında önemli olduğu belirtilebilir. Katılımcıların az bir kesimi tarafından belirtilen “mevlit okutma” ve “türbe ziyareti” gelenekleri Anadolu’da toplu yapılan bir eylemden ziyade bireysel yapıldığı söylenebilir. Kastamonu’da türbelerin yaygın olması ve halk inanışlarına göre bu ziyaretlerin belli anlamları olması (sevap kazanma, dilekte bulunma gibi) sonucu yapıldığı düşünülmektedir.

Mülakat sırasında araştırmaya katılan bireylere yörelerinde bayram geleneklerinin devam edip etmediği sorulmuştur. Katılımcıların çoğu geleneklerin devam ettiğini, katılımcıların bir kısmı da geleneklerin aslına uygun devam etmediğini, biraz değiştiğini ifade etmişlerdir. Bu değişmelerin sebebi olarak da şehre göçün artması, gençlerin gereken önemi gösterememesi, teknolojinin gelişmesi ile insanlar arasındaki ilişkinin değişmesini göstermişlerdir.

Bayram geleneklerinin devam ettiğini söyleyen katılımcıların görüşleri şöyledir:

K9: “Ediyor, Şehir hayatına göç fazla olduğu için bizim orda pek kimse kalmadı. Ama anneye, babaya tutkunluk fazladır. Ölmüş insanlar bile bayramda ziyaret edilir. Onların canı için simit, helva dağıtılır. Bayram geleneklerimizi böylece devam ettirmeye çalışıyoruz.”

K1: “Ediyor. Ben bayramda muhakkak köyüme giderim ve çocukluğumda nasıl kutlanıyorsa bayram, aynen eksiksiz kutlanır. İnsanlar birbirine gelip giderler. Muhakkak sokakta da görse bayramlaşırlar.”

K18: “Çocuklarımızdan Allah razı olsun. Bayramlarda yanımızda olurlar ve adetlerimize uyarlar. Son zamanlarda daha istekli davrandıklarını görüyorum. Köylere dönüş var gibi.”

K4:“Ediyor ama daha az katılımı. Daha önceleri tek cami vardı köylerde, bütün herkes sabah erken kalkardık. Abdest alır, traş olur, bayramlıklarımızı giyer civar köyler tek yerde bayram namazı için toplanırdık. Bayramdan çıktıktan sonra büyükten küçüğe herkes sıraya girer. Yaş sırasına göre el öperdik. O gün içinde köyden birisi de konak çıkarırdı. Bütün millet oraya yemeğe giderdi. Şimdi cami sayısı artınca kalabalık bölündü.

Bayram geleneklerinin eskisi gibi yaşanmadığını ve gençlerin gerekli ilgiyi göstermediğini söyleyen katılımcıların görüşleri;

K5:“Çok ciddi devam etmiyor ama geriye dönüş var. Bayramlarda insanlar köyelerine daha çok gelmeye başladı. Buda çok güzel.. Eskiden camiye gidilirdi mesela çok kalabalık olurdu. Diğer mahallelerden insanlar da gelirdi. Büyük küçük bayramlaşırlar kaynaşırdı.

K6: “Şimdi gençler uyum sağlamıyor. Biz bu yaşta bayrama hazırlanıyoruz; arife gününden hatta on gün öncesinden hazırlıklara başlıyoruz. Gençlerimizi bekliyoruz ama gençlerimizden ilgi göremiyoruz. Biz köyümüze gittiğimiz zaman kadın erkek çoluk çocuk bir arada olurduk. Şimdi çocuğun elinde bir telefon çıt çıt mesaj çekiyor.”

Katılımcıların bayram geleneklerinin yaşatılıp yaşatılmadığına ilişkin soruya görüşleri ile bu konuda yapılan derleme çalışmaları sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Oğuz,

Köseme ve Yıldız (2010)'ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre dini bayram gelenekleri günümüzde de devam ettirilmektedir. Tan (2007)'de yaptığı çalışmada, Kastamonu ilinde 1935'li yıllara kadar Ramazan ve Kurban Bayramları eski geleneklere göre kutlanmaktaydı. 1950'li yıllardan itibaren Türkiye de hızlı bir sanayileşme başladı. Köylerden kentlere göç hızlandı. Arazisinin büyük bir bölümü ormanlarla kaplı olan, ailelerin geçimini önemli ölçüde tarım ve hayvancılıkla sağladığı Kastamonulular da Karabük, İstanbul ve Ankara 'da daha sonra Avrupa da iş bulup yerleştiler. Bu gelişme dini bayramların kutlanmasında bazı değişikliklere yol açtığı sonucuna ulaşmıştır. Bazı değişikliklere rağmen Kastamonu yöresinde dini bayram geleneklerinin devam ettiği söylenebilir.

Geleneklerin devam ettiği yönünde görüş belirten katılımcılar, bayram geleneklerinin devam ettiğini, bayram namazı kıldıkları sonra bayramlaşip toplu yemek yedikleri, mezarları ziyaret ettiklerini ölmüşlerin ruhu için simit helva dağıttıklarını belirtiyor. Bayramların dargınların barışması için güzel bir vesile olduğunu söylüyor. Yaşlıların bayram için gençlerden daha hevesli olduğunu ama gençlerden aynı ilgiyi görmemenin onları üzdüğü görülüyor. Ama son yıllarda gençlerinde bayramlara ve köylere ilgi göstermeye başladıklarını ve bunu olumlu bulduklarını ifade etmektedirler. Geleneklerin eskisi gibi devam etmediğini söyleyen katılımcılar ise teknolojik gelişmelerin ve sanayinin gelişimi ile göçün gelenekler üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtmektedirler.

Dini Bayramların Sosyal Yaşama ve İnsan İlişkilerine Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde, kaynak kişilere dini bayramların toplumsal yaşama ve ikili insan ilişkilerine ilişkin etkileri sorulmuştur. Bu soruya yönelik elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo4. Dini Bayramların Sosyal Yaşama ve İnsan İlişkilerine Etkisi

Katılımcılar	Geleneklerin devamı	İnsanların bir araya gelmesi	Akrabaların kaynaşması	Uzaktaki tanıdıklarla görüşme	Paylaşımın olması	Örf ve adetlerin yerine getirilmesi	Evi-etrafi temizleme	Komşuluk ilişkileri	Alışverişin artması
KK1	√		√					√	√
KK2		√				√			√
KK3			√		√			√	
KK4	√	√		√	√	√		√	
KK5		√		√		√			
KK6			√			√		√	√
KK7		√			√			√	
KK8	√		√		√		√		√
KK9	√			√			√		
KK10		√	√			√		√	
KK11			√	√		√			
KK12				√		√		√	
KK13	√		√					√	
KK14			√						√
KK15				√	√	√	√	√	
KK16	√		√		√				
KK17		√	√				√	√	
KK18			√		√	√		√	
KK19		√		√				√	
KK20		√		√	√		√	√	

Tabloda görüldüğü üzere katılımcılar dini bayramların sosyal yaşam ve ikili insan ilişkilerine önemli etki yaptıklarını ifade etmişlerdir. Kaynak kişiler, dini bayramların geleneklerin, örf ve adetlerin toplumsal yaşamda devam etmelerinde, insanların bir araya gelmesini, kaynaşmasını, kırınlıklarının giderilmesinde, komşuluk ilişkilerinin gelişmesinde, ekonominin canlanmasında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kaynak kişilere göre dini bayramların insan ilişkilerine etkileri şöyledir.

K1: “Dini bayramlar ailemin, çocuklarımın bütün akrabalarımı tanumasını, onlarla kaynaşmasını sağlaması açısından önemli. Çocuklar insanların birbirine gelip gittiğini ve farklı bir psikolojide olduğunu gördükleri için ister istemez bayramın diğer günlerden farklı olduğunu anlayabiliyorlar.”

K8: “Bayram hem benim hem de ailem için çok önemli hatta tüm Müslümanlar için önemli bayramda biz bir arada olmaya çalışıyoruz.Uzak yakın herkes çok önemli bir durum olmadıkça gelir.Torun çoluk çocuk kaynaşır hep bayramlarımızda olmasa göremeyeceğiz birbirimizi.”

K13:Yıllarca görüşmeyen insanlar sırf bayram nedeniyle kilometrelerce uzaktan gelip, birbirleriyle görüşebiliyorlar. Bu da toplumsal barışın sağlanmasında, insanların birbirlerine olan muhabbetlerin artmasında önemli bir yer tutuyor dini bayramlar. İnsanların sokakta görüp de selam vermediği kişilerle farklı ortamlarda karşılaşmaları kaynaşmaya neden oluyor.”

K4:“Sosyal olarak insanların pek fazla bir araya gelememelerine bayram sayesinde çözüm bulunuyor bir şekilde en azından bayramlarda insanlar bir coşku içerisinde bir araya geliyorlar. Toplumsal hayatta kaynaşma oluşuyor.”

K16:“Görmediğimiz akrabaları yakınları görürüz. Sohbet muhabbet ederiz er zamanki konuşmalardan daha farklı daha değişik konuları konuşuruz hiç görüşemediğimiz yakınlarımızın ya da komşularımızın halini hatırlarız sorarız.”

K10: “Böyle günlerde akrabalık, komşuluk daha yoğun yaşanır. Biz zamanında büyüklerimizden gördüklerimizi yaptık şimdi artık bunları devam ettirecek gençlere öğretme zamanı geldi. Bunu yapmazsak geleneklerimiz ölür.”

K14: “Dini bayramlar muhakkak Kastamonu toplumunda önemli. Bayram zamanlarında alışverişler yapılıyor. Pazarlar bayram öncesi çok kalabalık olur. Buda piyasada bir canlılığa neden olur. Yeni kıyafetler alınır, mutfak masrafları görülür, küçük hediyeler şeker kolonya falan alınır. Arife günleri evlerde tütsü yakılır. Pazar yerlerinde de tütsü satılır.”

Dini bayramlar insanların sosyal hayatını canlandırmakta, insanları bir araya getirmektedir. Uzak yakın tüm akrabalar, tanıdıklar ve komşular bayram vesilesi ile görüşüp bayramlaşır ve özlem giderirler. Dini bayramlarda çalışmaya ara vermek, resmi tatillerin olması sonucu insanlar yakınları, komşuları ile sosyal ilişki kurma, birlikte vakit geçirme imkanına sahip olurlar. İnsanlar bir araya gelerek bir yandan geleneklerini, örf-adetlerini yerine getirirken bir yandan da olumlu sosyal ilişkiler kurarak sosyalleşme ve toplumsal yaşama ilişkin katkılarda bulunurlar.

Bayramlarda eş-dost, konu-komşu ve akraba ziyaretleri başlar. Bu ziyaretler sırasında karşılıklı tebrikleşmeler olur. Küçükler, büyüklerin ellerini öperler. Onlar da “el öpenleriniz çok olsun” “daima bu günlere gelesiniz” gibi dualar eder, para ya da küçük hediyeler verirler. Çok yaşlılar ve yakın geçmişte yakınlarını kaybedenler evlerinden çıkmazlar. Akraba, komşu ve tanıdıklar, onları ziyaret ederler. Bayram günü oruç tutulmaz, çalışılmaz, resmî yerler kapalıdır. (Zat,2007)

Köyden kente göç sürecinde kentlere gelenler ve köylerde yakın akrabaları olanlar dinî bayramları fırsat bilerek köylerini, anne-babalarını ve akrabalarını ziyaret ederler. Şehirden gelenlerle köylerin havası değişmekte, eğlence ortamı daha da güçlenmektedir. Köy meydanlarına kurulan salıncaklar, yapılan geleneksel yemekler, giyilen yöresel giysiler, günümüzde yok olmaya başlayan köy hayatının bir anda canlanmasını sağlamaktadır (Boratav, 1999:206; Düzgün, 2006:2). Böylelikle dinî bayramlar sayesinde toplumsal dayanışma, sosyalleşme sağlanmakta, dingin bir şekilde devam eden hayat canlanmaktadır.

Bayramlarda hem bayram öncesi hazırlıklar hem de bayram sürecinde ziyaretler, uzakta yaşayan akraba ve yakınları ziyaret etme, hediye alma ve tatile gitmeler insanların bir araya gelmesini, kaynaşmalarını sağladıkları gibi ekonomik hayatada canlılık kazandırdığı söylenebilir.

İnsanların bayram sayesinde göremedikleri yakınlarını görme fırsatı elde ettiği hatta yakın olsalar bile gelip gitmedikleri, yolda görüp selamlaşmadıkları kişilerle görüşüp bayramlaştıklarını belirtmişlerdir Aile coşkusunu arttırıcı bir etki yarattığı ilişkilerin daha içten ve sıcak olduğunu söylemişlerdir. Bayramların insanların bir araya gelmesini ve geleneklerin gelecek nesillere aktarımını sağladığını belirtmiştir. Çocukların akrabalarını

tanıma ve bayramın diğer günlerden farklı bir gün olduğunu anlamasını sağladığı söylenmiştir.

Dini Bayramların Aile İçi İlişkiler ve Sosyal Faaliyetlere Etkisi

Mülakatlar sırasında katılımcılara ayrıca, dini bayramların aile içi ilişkilere ve sosyal faaliyetlere ne tür katkılar sağladığı yönünde daha derinlemesine açıklamalar yapmaları istenmiştir. Tablo 5’te sunulduğu gibi araştırmaya katılan kaynak kişilerin dini bayramların aile içi ilişkiler üzerinde olumlu etkileri olduğu ve aile bireylerinin birlikte sosyal faaliyetlerde bulunmalarına katkı sağladığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tablo5. Dini Bayramların Aile İçi İlişkilere Etkisi

Katılımcılar	Büyükleri ziyaret	Hediyeleşmek	Dargınların barışması	Birlikte yemek yeme	Birlikte mezarlık ziyaretleri	Sohbet
K1	√				√	√
K2	√	√		√		
K3	√			√		
K4	√			√	√	√
K5	√	√				√
K6	√	√	√	√	√	
K7	√		√		√	
K8	√	√	√	√		
K9	√		√	√	√	
K10	√				√	√
K11	√		√	√		
K12	√			√		√
K13	√				√	√
K14	√		√	√	√	
K15			√		√	√
K16	√	√		√		
K17	√	√	√		√	
K18	√		√			√
K19	√				√	√
K20	√		√	√	√	

Tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan kaynak kişiler dini bayramların aile içi ilişkilerde ve aile üyelerinin beraber sosyal faaliyet yapmalarında önemli olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar bayramlarda aile üyelerinin daha çok büyükleri ziyaret ettiklerini, bunun yanında birbirlerine bayram hediyesi aldıkları, dargınların barıştığını ve

çeşitli sohbetler ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca beraber ziyaretlerde bulunma ve aile üyelerinin beraber yemek yeme faaliyetlerinde bulduklarını söylemişlerdir. Kaynak kişilerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir.

K5: *Hep bir arada olunur. sevdiklerimizle görüşüyoruz.Çoluk çocuk bir arada güzel sohbetler olur. Toplu yiyip, içiyoruz beraber.”*

K17: *“Çocuklar hediyeler alırlar bize. Bende onlara bişeyler hazırlarım. Çocuklardan hediye almak çok güzel, çok seviniyorum.”*

K11: *“Aile açısında dini bayramları çok önemli görüyorum. Dini bayramlarda aile coşkusu daha bir farklı yaşıyor. Aile bireyleri birbirine karşı daha sıcak. Aileyi bir arada tutuğu ve kaynaştırdığı için önemli buluyorum.”*

K12: *“Ailecek mezarlığımıza gidip kuran okuyup, dua ediyoruz. Bu alışkanlığı bu sayede çocuklarımıza öğretiyoruz. İleride de bizim mezarımıza okuyacaklar.”*

K15: *“Aile içinde huzursuzlukları bu güzel bayramlar temizler. Aile içi ve yakın akraba kavgınlıklarına bu bayramlar ilaç olur. Bu dinimizin emridir bayramlarda barışmak.”*

Dini bayramlar, aile üyeleri arasında kaynaşmayı, aile büyüklerini hatırlamayı, yaşlılara değer vermeyi ve hediye alıp verme gibi eylemlerle bulunmayı sağlayan ve bireylerin sosyalleşmesine katkı sağlayan günlerdir. Bu davranışları gören çocuklar büyükleri model alarak olumlu davranışlar kazanarak sosyalleşirler. Bu açıdan bayramlardaki aile ilişkileri toplumsal ilişkilerin daha iyi olmasına kaynaklık yapar. Aile içinde dertleşmeyi, barışmayı, hediyeleşmeyi gören çocuklar bu tutumları öğrenerek arkadaşları ile ilişkilerine yansıtırlar. Bir anlamda ailenin sosyalleşmesi toplumunda sosyalleşmesine katkıda bulunur. Araştırma bulgularına göre Kastamonu'daki ailelerin dini bayramlar aracılığıyla toplumun gelişmesine, sosyalleşmesine ve geleneklerin yaşatılmasına önemli katkılar sağladığı söylenebilir.

Son olarak katılımcılara Kastamonu’da dini bayram geleneklerinin yaşaması için insanlara önerilerin olup olmadığı sorulmuştur. Bütün katılımcılar bu geleneklerin yaşatılması için belediye başkanlıklarının, muhtarlıkların ve özellikle ailelerin gerekli önemi vermeleri gereği konusunda görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar göre toplumsal birlik ve beraberlik, toplumsal değerler ve gelecek kuşakların atalarını unutmamaları için geleneklerin yaşatılmasının önemi üzerinde durdukları tespit edilmiştir. Katılımcıların bazı önerileri; geleneklerin gençlere tanıtılması ve öğretilmesi, insanların bayramları memleketlerinde ve köylerinde kutlaması, telefon ve internet gibi iletişim araçlarını kullanmak yerine mümkün olduğunca ziyaretlerin yapılması ve büyüklere saygı ve küçüklere sevgi ile yaklaşıma özen gösterilmesi şeklindedir.

SONUÇ

Kaynak kişiler, Kastamonu halkının dini bayramlarda geleneklerini, örf ve adetlerini yoğun bir şekilde yaşattığını ve bu günlerin sosyal yaşam ve ikili insan ilişkileri üzerinde olumlu katkılar sağladığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre, teknolojik gelişmeler ve köyden şehirlere verilen göçün bayram geleneklerini olumsuz etkilemesine rağmen çoğu ailenin gerek buldukları yerde gerekse göçtüğü ilçe ve köylere giderek bayramlarını geleneklerine uygun geçirdikleri, bu özel günde yakınların hediyeleştiği, akraba, komşu, mezar ziyaretlerinde bulunarak olumlu insan ilişkilerinde buldukları tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre, bayram gezmesi, ziyaret, konak çıkarma, ikram, bayram namazından sonra toplu bayramlaşma, şeker toplama, mevlit okutma, türbe ve mezar ziyaretleri hem geleneklerin yaşatılmasına hem de sosyal yaşama olumlu katkılar yaptığı yönündedir. Ayrıca bu gelenek, örf ve adetlerin günümüzde de büyük oranda yaşatıldığı sonucu çeşitli araştırmalarda elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir (Oğuz, Kösemek ve Yıldız 2010; Tan, 2007).

Dini bayramları fırsat bilen gurbetçilerin memleketlerine, köyelerine gelerek sosyal yaşama zenginlik kattıkları, Kastamonu insanların çokluk çocuk bayramlarını atalarının köyünde geçirmeleri ve gelenekleri devam ettirdikleri ve bu geleneklerin genç kuşaklara aktarılması konusunda bilinçli olduklarına ilişkin görüşler belirtilmiştir.

Kastamonu’da dini bayramları kutlama geleneklerinin küçük farklarla ilçeler ve köyler arasında yaşatıldığı sunucuna varılmıştır. Ya da bu gelenekler köyler ve ilçeler arasında farklı isimlerle anılmaktadır. Örneğin; bayram namazından sonra bir evde toplanılıp yenen bayram yemeğine Daday’da “konak çıkarma”, Devrekâni’de “divan yemeği” adı verilmektedir. Ziyat geleneğinin tüm Kastamonu’nun ilçe ve köylerinde geçmişten günümüze devam ettiği sonucuna varılmıştır. Yine köyler ve ilçeler arasında bu geleneğin uygulanmasında farklılık gözlenmektedir. Bazı köyler ziyat toplantısını bayramın birinci günü bayram namazından sonra yaparken, bazı köylerde arife günü ikinci namazında sonra toplanılmaktadır. Ziyat toplantısına getirilen yiyeceklerde de farklılıklar gözlenmektedir. Merkez köylerde üzüm leblebi dağıtılırken, Devrekâni’de helva dağıtıldığı bulgulardan yola çıkarak belirlenmiştir.

Kastamonu’da dini bayramların vazgeçilmez geleneklerinden birisi de bayram gezmeleri olduğu yönünde görüşler bildirilmiştir. Bayram gezmelerinde, büyükler ziyaret edilir, elleri öpülür. Gelen misafirlere yöresel yemekler, tatlı, börek, baklava, sarma ikram edilir. Çocuklar şeker ve harçlık toplamak için ayrı bir gurup oluşturup komşuların evlerini tek tek gezerler, komşuların ellerini öper ikram edilen şeker ve kolonyadan alırlar.

Kastamonu’ da dini bayramların insan ilişkilerini güçlendirmede etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Katılımcılar, bu özel günlerin manevi duyguların güçlenmesine, birlik, beraberlik ve kardeşlik bağlarının kuvvetlenmesine, yardımlaşma ruhunun artmasına, dargınlık, düşmanlık, çekişme ve ayrılıkların giderilmesine, akraba, komşu ve büyüklerin ziyaret edilmesine, kısacası her türlü insani ve ahlaki değerlerin kazanılmasına etki ettiğini belirtmişlerdir. Büyüklere yapılan ziyaretler, insanlar arasındaki hediyeleşme, toplu yenen aile yemekleri ve yapılan ikramlar sosyal yaşama ve bireylerin sosyalleşme sürecine olumlu katkılar yaptığı yönünde katılımcılar görüş bildirmişlerdir. Türk kültür hayatı için önemli bir merkez olan Kastamonu’da dini bayramlara ve geleneklere gereken özen gösterildiği belirlenmiştir. Dini bayramların, Kastamonu’da hem geleneklerin, örf ve adetlerin yaşatılması hem de insan ilişkileri konusundaki duyarlılığın gelişmesine katkı sağladığı ve toplumsal barış ve bireylerin sosyalleşme süreci üzerine olumlu etkiler yaptığı söylenebilir.

Kaynakça

- Artun, E. (2011). “Çukurova Halk Kültüründe Törenler, Bayramlar, Şenlikler”, III. Uluslar arası Türk Kültür Kurultayı, 21-23 Mart 2011, Fethiye-Muğla.
- Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (1992). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods*, London: Allyn & Bacton.
- Boratav, P. N. (1999). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Cohen, L. ve Manion, L. (1994). *Research Methods in Education*. (forth edition). London & New York: Routledge.
- Düzgün, D. (2006). “Türk Halk Kültüründe Bayram.” 2<http://www.beyazdogu.com006>. Erişim tarihi: 12 Mayıs 2011.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metotlarına Giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğan, A. (1991). *Kastamonu Folkloru*. Kastamonu: Güven Matbaası.
- Koca, S. (2002). ”Eski Türklerde Bayram ve Festivaller”. *Türk Dünyası Nevruz Ansiklopedisi*. Ankara: AKM Yayınları.
- Maykut, P. & Morehouse, R. (1994). *Beginning qualitative Research: A philosophical and practical guide*, London & Bristol: The Falmer Pres.
- Oğuz, M., Kösemek, M. ve Yıldız, T. (2010). *Türkiye’de 2010 Yılında Yaşayan Ramazan ve Kurban Bayramı Geleneksel Kutlamaları*. Ankara: THBMER Yayınları.
- Özdemir, N. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tan, N. (2007). *Derleme Makaleler*. Ankara: BRC Basım.
- Yüksel, Gülşah (2010). “Kastamonu Halk Kültüründe El Sanatları”, II. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kongresi, 19-25 Nisan 2010, Çeşme-İzmir.
- Zat, D. (2007). “Kastamonu’da Dini Bayramların Önemi”. Erişim tarihi: 15 Mart 2011. <http://kasyoder.net/index>.
- <http://www.devrekani.com/kulturel/kulturel.php>. Erişim Tarihi: 10 Nisan 2011.
- <http://kasyoder.net/index>. Erişim Tarihi: 11 Nisan 2011.

EKLER

A. Yarı Yapılandırılmış Görüşme (Mülakat) Formundaki Sorular;

1. Dini bayram denince ne anlıyorsunuz, aklınıza neler geliyor? Söylersiniz.
2. Sizin ilçe/köyünüzde her yıl düzenli olarak yapılan bir bayram gelenekleri/geleneği var mı? Nasıl anlatınız.
3. Yörenizde bayram gelenekleri devam ediyor mu? Etmiyorsa neden? Eskiden nasıl kutlanırdı? Örnekle açıklayınız.
4. Sizin bulunduğunuz ilçe\ köy ile diğer ilçe \ köyler arasındaki bayram kutlama farklılıkları nelerdir?
5. Sizce dini bayramların sosyal yaşamınızdaki yeri nedir?
6. Siz ve aileniz açısından dini bayramların yaşamınıza etkisi nedir?
7. Bayramlarda aile içi ilişkiler(akraba-köy ilişkileri) nasıldır? Ne gibi sosyal faaliyetler yapılır?
8. Kastamonu bayram geleneklerinin yaşaması için insanlara neler önerirsiniz? Neden?
9. Söylemek ya da eklemek istediğiniz bir şey var mı?

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ
Sayı: 26 Eylül – Ekim 2011

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi
ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN
<http://www.akademikbakis.org>

B. Katılımcılar

ADI-SOYADI	YAŞI	EĞİTİM DURUMU	MESLEĞİ	YAŞADIĞI İLÇE	KATILIMCI
Orhan Sancaktoroğlu	45	Üniversite	Öğretmen	Merkez	K1
Yılmaz Beygirlioğlu	59	Ortaokul	Nakliyeci	Merkez	K2
Mahir Bıyıklıoğlu	43	Üniversite	Öğretmen	Merkez	K3
Ayhan Yeni	47	Lise	Memur	Daday	K4
Mehmet Bayram	52	Ortaokul	Emekli	Daday	K5
Salim Musaoğlu	52	İlkokul	Esnaf	Tosya	K6
Mehmet Çiftçi	53	İlkokul	Çiftçi	Tosya	K7
Bilal Özer	42	Üniversite	Öğretmen	Devrekani	K8
Mücahit Sezer	43	Ortaokul	Esnaf	Taşköprü	K9
Burhan Çorbacı	54	İlkokul	İşçi	Taşköprü	K10
Necibe Akkoca	56	İlkokul	Ev Hanımı	Daday	K11
Huriye Gemici	53	İlkokul	Ev Hanımı	Taşköprü	K12
Emine Yemen	48	İlkokul	Ev Hanımı	Tosya	K13
Münire Özcan	52	LİSE	Memur	Taşköprü	K14
Emine Ulaş	56	İlkokul	Ev Hanımı	Devrekani	K15
Müesser Başöz	40	Üniversite	Öğretmen	merkez	K16
Neriman Koca	60	İlkokul	Ev Hanımı	Devrekani	K17
Aliye Yamaç	69	İlkokul	Ev Hanımı	Daday	K18
Şerife Aynacı	61	İlkokul	Ev Hanımı	Tosya	K19
Sevil Şahin	68	İlkokul	Emekli	Devrekani	K20